

MIRCEA VULCĂNESCU – ASPECTE FENOMENOLOGICE ALE FILOSOFIEI POPULARE ROMÂNEȘTI

*Isabela VASILIU-SCRABA, scriitor
București*

26 decembrie 2002

„... satul nostru este clădit în jurul bisericii,
din care iradiază Dumnezeu”
Lucian Blaga

La o privire superficială, cititorul operei lui Mircea Vulcănescu (abia de un deceniu reintrat în circuitul valorilor culturale românești, și încă nu în toată întinderea ei) poate crede că autorul ***Dimensiuni românești a existenței*** nu a făcut altceva decât să aducă un elogiu țaranului român. O astfel de opinie ar fi greșită în măsura în care prin ea s-ar pierde din vedere că el, axându-și considerațiile pe metafizica implicată de limba vorbită de întreaga populație a țării, ajunge la niște concluzii menite să îmbogățească spiritual orice cititor, de indiferent ce naționalitate. Fiind el însuși un filosof creștin, Mircea Vulcănescu știa bine că prin satele românești lumea aceasta e resimțită ca „vreme de încercare”¹.

Este prin aceasta că românul prezentat de Mircea Vulcănescu, un ins simpatic, izolat în existența sa de cei din preajmă sau de restul lumii? A fost el vreodată, sau este el cuprins în vreo „criză a respectului față de celălalt”? Este oare un intolerant? Desigur că nu. Problema toleranței românilor trăsătură fundamentală a caracterului acestui popor, fusese cât se poate de convingător argumentată pe baza datelor istorice de Bogdan Petriceicu Hașdeu, cu acea autoritate a unui temeinic cunoscător al celor trecute, dar nicicând ieșite din practica de zi cu zi a conviețuirii românilor cu alte neamuri². Românul nu este un ins singuratic, deși „insul”, termen provenit din limba română de la latinescul *ens*, „a dat o noțiune apropiată de aceea a ființei existente și subsistente în se și per se, dotată adică cu putere proprie

¹ v. Mircea Vulcănescu, **Creștinul în lumea modernă**, în vol. **Logos și Eros**, Editura Paideria, București, 1991, p.53. menționăm că în anul 1932), anul scrierii și publicării în două numere ale revistei „Floarea de foc” (nr. 10 și nr. 11 din martie 1932 a aceluși amplu studiu al cărui titlu îl poartă cartea apărută la Paideia, Mircea Vulcănescu ar fi vrut să-și publice în volum respectivul studiu, la care poate ar fi adăugat articolele pe care le mai scrisese pe tema filosofiei religiei (**Ortodoxia și Apusul după N. Berdiaev**).

² v. Bogdan Petriceicu Hașdeu, **Istoria toleranței religioase în România**, București, 1868, reeditată de Editura Saeculum I.O., București, 1992

de ființare individuală³. Dar numai întrucât evidențiază aspectul stabil al ființei, în contrast cu aspectul ei schimbător.

Doar din punct de vedere logic, existența insului ca ins înseamnă izolarea de restul existenței. Această izolare ar fi asemenea unui „văl al Mayei”, pentru că referința insului la ceea ce nu este el are un caracter organic, face parte din existența insului, a cărui mai îndeaproape determinare este aceea de „ființă cu care te poți înțelege” (Ibid.).

Firea românului tinde a se realiza în planul rostului, al logosului dătător de sens vieții sale, semnalizându-și înaintea de toate „felul de a fi” pe o urzeală închipuită în mod asemănător cu urzeala platonicească a participării. Participarea trimite desigur către acea metafizică **esențială** pe care Vulcănescu o pune în opoziție cu metafizica **existențială**, construită în jurul prezenței, a „faptului de a fi” și dominată de întinderea faptei, de „setea de concret, de posesia maximă, sensibilă a existenței”⁴.

În contrast cu metafizica existențială astfel conturată, ideea românească a existenței ar înclina pentru o disociere între ființa aparentă, trecătoare și substratul ei neschimbător. De aici ar urma deosebirea dintre „fire” și „însușire”, fără a ajunge la deplina lor opunere. „Firesc” ar fi ceea ce este „natural, ceea ce se întâmplă de la sine”, indicând o stabilitate mai relativă decât aceea conferită prin conotația de „esențial”, de ceva fără de care un lucru nu poate fi. „Firea”, notează filosoful, nu numai că nu epuizează insul, dar ea indică „legătura dintre ființa unui ins și propriile lui modalități de existență”, ceea ce implică și o legătură a insului cu ceva ce nu este el.

Acest ceva, pentru român, nu este însă colectivitatea ca „forță reală” ce împrumută atributele Divinității în măsura în care ar reprezenta cadrul „mântuirii pe pământ”, prin faptă. Este mai degrabă planul în care ființa individuală a românului se proiectează în perspectiva ființei totale, pe firul întâmplărilor vieții desfășurate în vreme.

În plinătatea ei, observă Mircea Vulcănescu, ființa individuală a românului pare legată de alții prin posibilitatea de „a-și afla un rost și o soartă printre alții”, în condițiile în care „plasma de zidire în care sunt puși” este ceva „ce pare mai real decât ei înșiși”. Departe a fi o putere impersonală, Dumnezeu ar fi pentru român un „ins”, o ființă reală și particulară, o ființă trans-existențială care ia chip existențial. În lumea de el făcută, uneori „uitată de El”, Dumnezeu „umblă” și făptuiește. Rugăciunea îl

³ V. Mircea Vulcănescu, **Existența concretă în metafizica românească**, inclus în vol. M. Vulcănescu, **Către ființa spiritualității românești**, volumul III, îngrijit de Marin Diaconu și Zaharia Balinca, din seria **Dimensiunea românească a existenței**, București, Editura Eminescu, 1996

⁴ V. Mircea Vulcănescu, **Creștinul în lumea modernă**, în volumul anterior citat, p.

face „mai presus de ființa lumii pe care tot el o ține”, evidențindu-i „fața Sa lucrătoare”. Treimea, constată Mircea Vulcănescu, este înțeleasă de român ca „trei inși lucrători care sunt una” sunt o „ființă”.

Ideea existențială care pentru român ar ilustra cel mai bine ființa dumnezeiască ar fi prin urmare „ideea de ființă lucrătoare, făcătoare în înțelesul deplin și tare al cuvântului, adică de ființă născătoare și făcătoare a toate și care poate face și desface toate” (pag. 83).

După Mircea Vulcănescu, „fiecare popor are, lăsată de la Dumnezeu o față proprie, un chip al lui de a vedea lumea și de a o răsfrânge pentru alții”. Cunoașterea reciprocă a acestora ar atrage după sine o deschidere spre comunicare, spre calea înțelegerii. Mai nou, din ce în ce mai multe glasuri s-au auzit susținând ideea că „o Europă fără frontiere poate exista numai ținând cont de diversitatea națiunilor”, permițându-ne să regăsim în aceste spuse aceleași idei pe care Mircea Vulcănescu la susținute cândva.

